

Գուր, գուրայ	(Հունգ. սլաւ. հունգ. շափիրր kupa) 12 դեպիլար:
Գուգու	(Թուրք.) կկու:
Գուգուրուս	(վալ. cucuruzu) եգիպտացորեն:
Գուգրայ	(էսկերէն վալ. հնդկահայտ. վա- curca) աւակ
Գուրայ	(վալ. cursa) որդայթ, կու- փուլ, ծուղակ:
Գրակվայ	գրաւ:
Գրչմայ	(հնգ. koresma, գինեռուին, լեհ. karczma) պանդոկ:
Գոնաթիթայի վրայ	(լատ. condi- պայմանաւ: tione)
Գորայ	ըստ, համաձայն:
(Հըր-ն-ի-թի)	ԱՅՏՈՆ ՎՈՅԹԵՆՆ

ՅՈՒՆԱՆԵՐ

ՆՈՐԱՆԻՆԵՐ

1. Տեղեկութիւն վանայ արձանագրութեանց վրայ: —
Ա—Լի—Է բառը: — 2. Տ. Յակոբ վարդաբեկին:

1. Տեղեկութիւն վանայ արձանագրութեանց վրայ: —
Ա—Լի—Է բառը: Գր. Կ. Յ. Բաւման-
բեան այս վերնագրով դիտողութիւն մը հրա-
տարակած է (տ. «Նոր հրատարակութիւնը») որուն բովանդակութիւնն է հետեւեալը: Բոլոր
բեւեռագէտը վանեան արձանագրութեանց մէջ
յաճախ գործածուող մէկ բառը կը կարդան
Ա—Է—Է, եւ ստոր «ասէ, բայի նշանակու-
թիւնը կու տան: Սակայն այս ընկերացումն ան-
ճիշդ է, եւ պէտք է նշել բեւեռաձեւքն ըն-
թեռնուլ առէն տեղ Ա—Է—Է, Համեմատե-
լով այս բառին դիրքն առէն անգամ որ կը հան-
գիպի ստորեւտանեան—բարեւական բեւեռա-
գրութեանց նշել կարգի բանաձեւի մը հետ, կը
տեսնուի որ համազօր է միշտ ստոր Ա—Է—Է
ԿՈՒ բառը. որ «ասէ» չի նշանակեր, այլ առա-
ջին գէմքի գերանունն է, ուստի՝ «Ե»-ն: Ահա
համեմատութիւն մը.

Վնեան	Menuani	Işpüniehi,
(Յիշատակարան.)	Միւնուսայ	Իշպուհեայ,
	erilaş	taraie,
	արբայ	հտը,
	alusi	pauri Dhuşpae,
	իշխան	հապայ,
	erilaş	alsuini,
	արբայ	մեծ,
	erilaş	ehanaue Biainaue,
	արբայ	աշխարհին վանայ,
	Menuaş	Işpünihiñi,
	Միւնուս	Իշպուհեայ,
	A—Li—E	...
	Ե...	...

Hammurabi,	Բաբելոնեան
Համուրապի,	
šar dannu,	Տար ճանն,
արբայ	Տար,
šar Babilu,	Տար Բաբելոնի,
արբայ	Տար մաշէմի,
šar muštešmi,	Տար մաշէմի,
արբայ	ար ճանաւոր եցուցի,
kibratim arbaim,	կիբրատիմ արբայ,
զիբրատիմ	շարթիմ,
A—NA—KU.	Ա—ՆԱ—ԿՍ.
Ե...	Ե...

Առաջին մեկնութեան կամ «ասէ, բանա-
ձեւին ապացոյց կը բերուի միշտ Աքամենեան
Պարսից բեւեռագրաց նման բանաձեւը՝ «Ասէ
արբայ...»: Սակայն Ուրարդեանը չէին կրնար
Աքամենեանց բանաձեւն փոխ առնուլ: Պարս-
կական արքանեան հարստութիւնը կը սկսի
կիրառով (560 Վ. Ք.), մինչ Ուրարդեանց
հարստութիւնը դարեւով կանխագոյն է, եւ
թէեւ նշել հարստութեան սկզբնաւորութեան
ճիշդ թուականը ծանօթ չէ, բայց գոնէ Տիգ-
րան—Պրիւսար Ա. արբայի արձանագրութեան
(յաճէ 1123 Վ. Ք.) Գիւմարդի որ Ուրարդեան
հարստութիւնը կար արդէն այն ժամանակ: —
Եղբակցութիւնն այն կըլլայ որ նշել բանաձեւը
A—Li—E ընթերցուլ է, եւ ոչ թէ «ասէ ար-
բայ...» թարգմանելու, այլ՝ «Ե», արբայ...»
2. Տ. Յ. Բաւման վարդաբեկին: Լեհաստան
հին նշանաւոր անձնաւորութիւններէն մին է
վարդաբեկին քահանայն՝ որ 1732ին սրբու-
թեան համբաւով վախճանած է, եւ Ստանիս-
լաւի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ թաղուած. եկե-
ղեցւոյ աւանդատան դրան վրայ անոր պատկերն
այլ ցայսօր կախուած է: Ստանիսլաւի Հայոց ե-
կեղեցւոյն «Գիրք մեռելաց, մատենին մէջ՝
Ստեփանոս Բաշթա անձնայ կը գրէ հետեւեալը
վարդաբեկին քահանային վրայ.

«Յամիցեան 1732 Հոկտ. 21 ի կիսորէն:
Բաղմագատիւ Տէր Յակոբ վարդաբեկինց
բենիդէնցիարիւս այս Սղանիսլաւ եկեղեցւոյ
ամաց 77 եօթանասուն եւ եօթանց, ի հաղոր-
դութեան սուրբ մօր եկեղեցւոյ եւ մեծաւ սրբա-
կացութեամբ հանգեալ ի գործադր, ընկալեալ
նախ զուրբ խորհուրդս եկեղեցւոյ որոյ մարմինն
Հոկտեմբերի 22 թաղեաց ի գարնացն առաջի
բեմին Սր. Գալսեթմանսի մերձ ելլալ իմում բան.
Ամատուրին, որպէս ինքն խնդրեաց: Սա էր
կամեացի, ծնեալ յամի 1655, ի պարկեշտ
ծնողաց, Հօրն անուն էր վարդաբեկ, եւ մօրն
Զօֆիայ: Երբեմն Յաճիկը առին զվամենից

յամի 1672 ծնողք նորա եւ ինքն ընդ այլ քաղաքացեացն յետոյ ի տաճկաց վտարեցան յԱրեւել, ի Մակեդոնիա իսկ Տէր Յակոբն Տիրացոյ գոյով եկեալ անտի պանդխտանայ ի Հայաստան եւ յԵրմիածին առ ժամանակ ինչ կեցեալ դառնայ ի Լէհաստան, ուր եւ զծնողն իւր գտանէ ի Գիսմինից: Մտանէ ի Հայրապետական Կարաստունն Լէօպոլի: ուր միայն զերիս ամս կեցեալ մեծաւ սրբակացութեամբ, ուսաւ հայրենէ զբարոյական Աստուածաբանութիւնն, որպէս յայտ է ի վկայական կոնդակէն Ամենապատիւ Պր. Պոնէգանայի Կարաստան Բրէֆէրգին յորում այսպէս գրի. Pluraque edidit singularis virtutis specimina, cui proinde has Litteras nostras praesentes concedere volumus, in argumentum ipsius probatae pietatis et amoris nostri monumentum, quo prosequimur tanti menti subiectum. Datum Leopoli 29 Aug. 1683. Չեռնադրի անդէն ի Լէօպոլիս քահանայ, յամի 1683, Օգ. 1-ին ի Գեր. Ռզաշիւառ Թաթարացի Սարգիս Եպիսկոպոսէն մականուամբ Սահաթաճի, զն վկնի մահուան Գ. Յ. Թորոսովիչ Արհիեպիսկոպոսին էր պարապ Աթոռն, որպէս յայտ է ի վկայական թղթէն Տէր Գարբիէլի Զախնովիչ Օթֆիցիալին յամի 1683 Օգոստ. 4. Կացուցանի բրազօց ի Գիսմինից յամի Տեառն 1684, ուր զամս քսան եւ ինն կեցեալ, կամաւ հրաժարի եւ ձեռնառութեամբ իմով լինի Բրազօց Կամենիցոյ զոր եւ մուծի ի ստացուած Եկեղեցւոյն այնորիկ յամի 1713 Մայիսի 23: Անդէն միայն զամս երկուս արարեալ, սեռանելով զդառնալն մեր անտի ի Սղանիսլաւով, ինքն ի Կամենիցոյ բրէքօզդուրայէն կամաւ հրաժարի առաջին Գեր. Յ. Թահանու Արհիեպիսկոպոսին մերոյ, որ արար վնասեռական խոստովանահայր Ազգիս մերոյ այսպիսի գովասանական կոնդակաւ յամի 1716, 28 փետր. Quia nos respectantes ad merita non pauca Adm. R. Jacobi Warteresiewicz, Praepositi olim Tisminiensis, Jam in cura circa animas fidelium, quam etiam in promovendo singulariter Honore Divino post enunciationem Praepositorum Tisminiensis, atque Camenecensis, eundem in praemium meritum ejus in universalem Poenitentiarum, in tota Dioecesi nostra creamus etc. Mandantes una simul omnibus Praepositis Jurisdictionis Nostrae subiectis, ut eidem dicto Rdo Jacobo omnem debitam venerationem praestent. Գայ ի Սղանիսլաւով յամի 1715, լինի խոստովանա-

հայր մինչեւ ի մահ զամս 17: Եթող յիշատակ յաւիտեանական ի Կամենից մի պատուական Սկիհ, մի մեծ արծաթեայ խաչ, եւ զերկու շուրջառաւ ի Գիսմինից մեծ Հաղորդատուութի մի բովանդակն ոսկեղեղեալ, եւ զերկու շուրջառ մի: Տիրացու Վարդերեսին թոռն իւրում զմի Սկիհ բովանդակն ոսկեղեղեալ եւ զերկու արծաթի բաժակմանս: իսկ մեր Սղանիսլաւով Եկեղեցւոյս երկու ամբ յառաջ քան զմահն իւր պարգեւեաց զմեծ պատուական արծաթեայ Մօնսրանցիայն, բովանդակն ոսկեղեղեալ, որ արժեաց նմա 2416 զօրոյայ լէհաց, եւ զմեծագին ոսկեծաղիկ դաբան, որ 80 դալերի գնեալ էր եւ զշուրջառ մի: ի զէմ նա ֆուստանցիայ Պատարագաց հազար զօրոյայ: իսկ յաղագս ճգնազգեաց վարուց նորին, եւ քահանայական հոգևով վկայեմ, թէ վերոյգրեալ Պ. Յ. Թահան զմշանընաւոր կուսութիւն պահեաց, զերկաթեայ թիւղ շղթայս (այսինքն լանցուխս) զմինն ի մեջքն ի վերայ մերկ մարմնոյ, իսկ զմիւսն ի վերջ կրեաց: Ի վաղուց հետէ յաջ ձեռն մօտ յաթմունին ի վերին կողմանէ, ի պղնձեայ թիւղ շղթայ սուր գիհէն ի մին մինեալ անշարժ ունաց, մինչեւ շղթայն ժանկուտեալ ի միասին ընդ մօտն ինքնին անկաւ, եւ ի տեղոյն մօտն փոս իւր երեք մատանց լայն մնաց: Կամենայէս եւ ի ձախ ձեռնն ունաց շղթայ, որոյ անկեալ մօտն, մնաց փոսն լայն երկու մատանց, զորոյ տեղին եւ աջօք իմովք տեսի, եւ զպատճառն հարցեալ իմացոյ, որպէս հետեւի: Սոփոր էր ի գիշերի յառնել եւ ձաւընաւ, այսինքն խիցիքիսայիւ, զմարմինն իւր ծծնէ: Երբեքն զերկու մատունն, որք եւ մերձ ծկուծին տեսեալմբ ծակէր, եւ զարիւնն, որ ելանէր, ի միւր փայտեայ ամանի պահէր, զայս ցաւս եւ զտիցիքիքնայն, յօժար կամօք կրէր վասն հօգուց բաւարանի փրկութեան: Զվարդարանն Աստուածածնին եւն, զԱրեւաբային եւ զխաղաղական ժաման յամենայն օր տեսէ: Զամս աւելի քան զքսան ամենեւին զմիս ոչ եկեր: Միայն ի կիրակէս, յերեքշաբթիս, եւ ի հինգշաբթիս կամենեղէնս ուտէր, զայլ աւուրան պահօք անուցանէր, եւ յամենայն օր միայն միանգամ ուտէր զկնի կիսօրէին ի չորրորդ սահաթին: Ըմպելին իւր էր լոկ ջուրն, երբեմն եւ գարեջուրն. զայլ ուրախարար ըմպելին ի բերանն ոչ առնոյր: Զսուրբ Պատարագն մեծաւ ջերմեռանդութեամբ եւ ընդ յերկար կատարէր: Եւ ի վաղուց հետեւ գօյով նորին խրդմանացն խոստովանահայր, բնաւ զմահացումը ի նմա ոչ գտի: Էր յոյժ խնարհ, հնա-

զանգ, լուսկաց, հետի ի շատախառութենէ, իսկ ճգնակեաց իբրեւ զի ի հին ճգնաւորացն: Զման ինչ ի վերջոյրեւոյն յարմանահաւատ մարդոց լուս, զման եւ ինքնին տեսի եւ զիրոճ ասոր իսկ յաղագս վերջոյրեւոյ արեանն եւ հերաց նորին վկայեմ, թէ բազումք առին յի-նէն, եւ մեծա ջերմեանդութեամբ կամ ար-բին, կամ խոցոց եւն գիպեցոյցին, զառողջ-թինն ընկայան, որպէս աստ ի Սգանիսաւով եւ ի Լեօպոլիս արարին, զորոց անուանն աստէն յիշել ոչ իշխեմ: Զ. Գ. Գ.

ԱՅԳՈՒՄԻՆ ԹԵՐԹԻՆԷ ԹՎՈՂԷՓՈՒՆԶ

1. Տնարզնիկ լուր մը: — 2. Դպրոցական: — 3. Համարսման տունն ի Բաղէշ: — 4. Նուիրատուութիւն: — 5. «Մի նոր գիւտ»: — 6. Նոր լրագիր: — 7. Որքորո ինզորոյ մէջ լուսաւորութիւն մը: — 8. Pro domo! — 9. «Սիրական նրբու եւ կէս անգամ չափշփող մը...»: — 10. Որքորո ինզորոյ լուռով մը: — 11. «Նոր կարգաւորութիւն նալոց զարդանքն ուսման»: — 12. Պարսից Շաիրն քարեարարութիւնը: — 13. «Հայոց մամուլը բուլղարիայում»:

1. ՏԵՐԵՐԷՆԻ ԼՐԷ Ը: «Արեւագանդի, մէջ (թիւ 63) կը կարդանք: «Մուսկուայից մեզ հեռագրումն են, որ այնտեղ ամառս ձին երկարա-տեւ հիւանդութիւնեց յետոյ՝ վաղճանուել է Լազարեանց ձեմարանի վերանորոգեալ Գաղանի խորհրդական Գեորգ Բանանեանցի: Եւս մեծ հաստատութեան զեկը կը զեկուի իւր զեկավարեն, որ այնպէս յարգուած էր ամէն զինք ճանաչող-ներէն: Հետաքրքրական է իմանալ՝ թէ ո՞վ պիտի նշանակուի վերանորոգեալ «Մշակի» մէջ (թիւ 66) կայ Պր. Բանանեանցի համառօտ կենսագրութիւնը եւ հետեւեալ նշանաւոր «Առա՛մ եւ. ր. «Առա՛մ են, որ հանգուցեալ իւր կարգաւորութեան երեք քառորդ մասը, այն է մի քանի հարեւր հազար ռուբլի, կտակել է հայոց բարեգործական հիմնադրութիւններին: — Իրաւունք ունենէր այդ «առա՛մեն»ը նորադրելու, վասն զի «Մշակին» (թիւ 73) հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Հանգուցեալ Գեորգ Բանանեանի կտակի մասին տարածված լուրերը չեն ճշգրտւ. նա սինչ չէ կտակել Հայոց բարեգործական հիմնադրու-թիւններին»: — Նոյն լրագիր 75թ. թիւի մէջ կը կարդանք. «Մեր ստացած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Լազարեան ձեմարանի վերանորոգի պաշտօնին թեկնածու եւ նկատվում Մուսկուայի համալսարանի պրոֆէսոր Պաճարով, իսկ տեսչական պաշտօնին թեկնածու՝ Գ. Նապո-թեան: Դրո՞ք. Եղիազարեանի անունն ալ կը լուսի: 2. ԴԵՐԵՐԷՆԻ, ԴԱՊՐԵՆԵՐ ԿԱՆԵՐ ԳԻԱ-ԿԱՐԷ: Եւ ահա կը սկսի լրագրութեան մէջ եր-կայն ցտակ մը՝ իրենց ուսումն աւարտողներու: Ըստ «Արեւագանդի» (թիւ 64), «Թեֆլիսի օրի-

որդաց առաջին գիմնազիայում» վերջապիւրն Թե՛ր Գաւառան մանկավարժական դասընթացը 51 օ-րիւրէ, արժանանալով ուսուցչուհու վկայական-ներին: Եւս 51 օրիւրաներից հայ են 14թ. . . .» Նոյնպէս (ԼԵ՛ր) Պետերբուրգի բարձրագոյն դաս-րական հաստատութեանց մէջ՝ այս տարի աւա-րած են իրենց ուսմանց ընթացը, հետեւեալ հայ երիտասարդները: Հա՛մարաւ: . . . Իրաւա-րանական ֆակուլտետ՝ 3 անձինք. Բ. Մամեմա-սիրական ֆ. 1 հոգի. Գ. Բնագիտական ֆ. 1 հոգի: Տեխնոլոգիական միւսարն. . . Մեքենագի-տական բաժին՝ 4 անձինք. Բ. Բիւիական բաժին՝ 2 անձինք: Զեւադարմէնի հաղորդչոյնական մի-ւսարն 1 հոգի: Լեւոպոլի Յարգարդի-դիւնբու միւս-րն 1 հոգի: Զարտարագիտութեան ձեմարան 1 հոգի: Ուրեմն ունինք 14 նոր համալսարանիներ ալ:

3. Հա՛մարաւ Բաղէշի Բաղէշի «Բիւզանդիանի» մէջ (թիւ 188) Կ. Ս. Թախմանեան կը նկարագրէ Բաղէշի մէջ՝ Համարսման տնին առ-թիւ կատարած «վճանք», . . . Եւ կը յիշատակ-քանի մը երգեր ու «խաղեր» Մտաղի կ'ընենք Պր. Բոգուածագրին այն ճշգրտահաշուութեանը, որով առանց փոփոխելու գրի առած է ժողովրդական արտաբերութիւնը՝ «Խամբարման, խաւ, խաղերի, խան, եւն, եւ զարմանալի կերպով այս գրին նկատմամբ նմանութիւն էր կը տեսնենք Պոլսոյ զաւառականին եւ եւ ի գրեւոր արտաբերութեան փոխանակութեան: Կը յիշէ Պր. Բոգուածագիրը հետեւեալ խաղերը:

«Այ իմ արեւոր սաղմար, ձորբու Սուրբ
Ստաւածածին:

Խաւանի, խաւանի խան վճանի ի բարին»

Կանանք կանանք կանչեցին:

Կանանք արտեւ վարեցին,

Գէտս պեղծ ձիւնք ինծուցին,

Քեզ ճու պտի մարդիկ խառնուցին:

Ծառ մի կեր Հինտոյ քաղաք,

Զուգեր տրւեր քաղքէ քաղաք,

Սկին ճուգին Լուխտակ ճրաղ:

Նստեր եւ բալի՝ վճակ կ'ենէն,

Մէկ Ստաւոյդ փլիկ կ'ենէն:

Օսկի օրոյց կ'օրորեն» ևն.

4. Նախընթացումն: «Բիւզանդիանի» մէջ (թիւ 189) կը կարդանք. «Ս. Պարսիսը Հայոց օրհնութեան կնիքակ զրկեր ի Պր. Աւագին Ծառ-տուրեանի, որ 12,000 ռուբլ կտակած է Սանտա-րեան Վարժարանի, իւր անունով ունեւր պահուե-լու համար. — «Մուսկուայի հայ հրապարակաւոր Պ. Ջանչեանց, որ Զատիկին 2,000 ֆր. զրկած էր, այս անգամ ալ դարձեալ դեսպանատան միջոցաւ Ս. Պարսիսը Հօր զրկած է 4000 ֆր. ի նպաստ կարօտացի» (Բիւզանդիան, թիւ 197):

5. «Մի եւս ի՞նչ»: Բազուէն «Կար-Դարին» (թիւ 97) գրուած թղթատկութեան մը կ'իմանայք որ Սեւ քաղաքին մէջ (Բաղէշ), «Պ. Թախմանի գործարանում» (կայ) մի յալոյ եւ նորանի վա-ռարան, որտեղ վառուել է նոյն մագուղի, սակայն աւելի քիչ քանակութեամբ եւ մեծ տա-քալութիւն ստացում, առանց ծուխ եւ մեւր ար-տադրելու»: